

Αρ. σιδ. 9231

ΣΥΝΟΨΙΣ

ΤΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΥΠΟ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

ΚΑΤΑ ED. ZELLER

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Γ. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΗ
• Οδός Πειραιώς — Ζάνωνος δριο. 2

1904

Ε.Κ.Δ.π.Σ.Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ
ΤΑΙΣ ΧΡΗΣΤΑΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΓΕΝΟΥΣ
ΕΛΠΙΣΙ
ΤΟΙΣ ΦΟΙΤΗΤΑΙΣ
ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Ε.γ.δ της κ.π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΥΣΙΝ

Η εξδοσία του βιβλίου τούτου ὀφείλεται τοῖς πατρόζουσι φοιτητές του Εθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ διὸ τοῦτο κατὰ δίκαιον λόγον αὐτοῖς ἔγενετο καὶ ἡ ὀφείρωσις.

Καὶ πρίτερον μέν, ἵτε ἐπὶ μακρότατον χρόνον ἐδίδασκον ὡς ὑφηγοῦντος τὴν Ἰστορίαν τῆς φιλοσοφίας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἀδιαλείπτως οἱ φοιτηταὶ καθικέτευν με, ἵνα τυπληρώσω τὴν τῷ 1886 ἐκδοθεῖσαν «Σύνοψιν τῆς ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας» διὰ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ἰστορίας τῆς φιλοσοφίας τῶν Πατέρων τῆς ἐκκλησίας, τοῦ Μέσου αἰώνος καὶ τῶν Νεωτέρων χρόνων, τῷ δὲ 1891 καίπερ φοβούμενος σφόδρα μὴ ὑποθληθῆνε εἰς χρέος, ὥπερ θεωρεῖ ἀπώλειαν τῆς ἡθικῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ διὸ τοῦτο οὐδέποτε μέχρι τοῦτο ἐπέτρεψε εἰς ἐκρυπτόν, δραματικοῦν γένεσιν τῶν παροχλήσεων καὶ παραπλεύσεων αὐτῶν ἐξέδωκα καὶ ἀγγελίου, ἵνα δι' ἐγγραφῆς συνδρομητῶν θεραπεύσω τὴν ἀνάγκην τῶν φοιτητῶν, οἵτινες κατὰ τὸν ἴδιον πόθον μετροῦντες καὶ τὴν πρὸς φιλοσοφικὰς μελέτας διάθεσιν τῆς καὶ τῆς ἡμετέρης Ἑλληνικῆς καινωνίας, κατέπειθον με περὶ τοῦ διυγχτοῦ τῆς δι' ἐγγραφῆς συνδρομητῶν ἐκδόσεως τοῦ ἔργου. Τὸ ἐγχειρόημα ἀπέτυχε, μὴ ἐγγραφέντων ἵκκην πρὸς κάλυψιν τῆς πρὸς τύπωσιν δικτύου μητῶν.

Νῦν δέ, ὅποι πολλῶν ἡδη ἐτῶν ἐξηντλημένων ὅντων καὶ τῶν μικρῶν βοηθημάτων, ὥπερ τῷ 1885 καὶ 1886 ἐξέδωκα, τῆς «Συνόψεως τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας» καὶ τῆς «Ἴστορίας τῆς θεωρίας τῆς γνῶσεως», διὰ πόθου τῶν φοιτητῶν πρὸς ἐκδόσιν Ἰστορίας τῆς φιλοσοφίας κατέστη ἀνάγκη ἐπείγουσα, ὡρ' ἡς πιεζόμενοι ἀπέτεινόν μοι συγγόνις τὴν παρόχλησιν πρὸς ἀνατύπωσιν τῶν ἐξαντληθέντων καὶ συμπλήρωσιν αὐτῶν. Ήολλάκις δὲ οἶνει μεμρίμενό μοι ἀμέλειση προέβη καλῶν μη τὴν ἐρώτησιν; Δικτί,

ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΥΣΙ

χύριε καθηγητά, δὲν μετέχετε καὶ ὑμεῖς, ὡς οἱ ὄλλοι καθηγηταὶ
ἡμῶν, τῆς «Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ», ἵτις καὶ τὸ ὄνομα ὑμῶν φέρει
ἐπὶ τῆς προμετωπίδος ὡς συνεργάτου; 'Ηναγκαζόμην δ' ὅκων νὸς
δικαιολογῶ ἐμαυτὸν ὁμολογῶν δτι δὲν εἶητήθη ἢ συνεργασία μου.
'Απὸ δὲ τοῦ 1901 προσετίθην εἰς τὴν ἀπόκρισιν ταύτην καὶ τὸ
«αἰτήσας δὲ δι' ἐπιστολῆς μου συνεργασίαν παρεπέμφθην εἰς τὸ μέλ-
λον». Οἱ χ. φοιτηταὶ νομίσσαντες, φάνεται, δτι αὐτοὶ οὐκ εκτώρθουν
διτι εμοὶ ἀπεδείχθη ἀκατήρθωτον, ἔγραψαν περὸς τε τὸν φιλογενέ-
στατον καὶ φιλομουσότατον ἰδρυτὴν τῆς φερωνύμου Βιβλιοθήκης ἔξι-
χώτατον Γρηγόριον Μαρασλῆν καὶ πρὸς τὸν πρύτανιν τοῦ 'Εθνικοῦ
Πανεπιστημίου χ. Νεοκλέα Καζάζην τὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα
παρακλητικὰ γράμματα⁽¹⁾ ὑποδεικνύοντες τὸν λιμὸν καὶ αὐχμὸν τῆς

(1) Τὴν πρὸς τὸν φιλογενέστατον χ. Γρηγόριον Μαρασλῆν παράκλησιν τῶν
φοιτητῶν εὑρίσκει ὁ ἀγαγνώστης κατωτέρω (ἐν σελ. κδ'). 'Η δὲ πρὸς τὸν Πρύ-
τανιν τοῦ 'Εθνικοῦ Πανεπιστημίου χ. Νεοκλέα Καζάζην ἔχει ὥστε

Πρὸς τὸν σεβαστὸν Πρύτανιν τοῦ 'Εθνικοῦ Πανεπιστημίου κύριον

ΝΕΟΚΛΕΑ ΚΑΖΑΖΗΝ

Κύριε Πρύτανι,

Οἱ φοιτηταὶ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ἐκ τῆς πατρικῆς ὑμῶν ὑπὲρ τοῦ Ηλα-
πιστημίου μερίμνης, ἡς καθ' ἔκαστην τρανά δείγματα λαμβάνομεν, παραθαρρυ-
νόμενοι προμήθεμα νὰ ἐκλιπαρήσωμεν τὴν θεραπείαν σπουδαιοτάτης ἐν τῇ ψιλο-
σοφικῇ ἡμῶν μορφώσει ἐλλείψεως.

"Οτε, Κύριε Πρύτανι, ἐν πόλοις βογδητικοῖς μαθήμασιν οἱ πρὸ γένουν φοιτη-
ταὶ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ἡσαν ἡναγκασμένοι ἐλλείψει βογδημάτων ν' ἀρκεῖ-
ται εἰς τὴν προφορικὴν τῶν χ. Καθηγητῶν διδασκαλίαν καὶ εἰς ἀπελεστάτας
προχείρους σημειώσεις, ἐν ταῖς περὶ τὴν ιστορίαν τῆς φιλοσοφίας ἀκροάσσει καὶ
μελέταις ωτῶν ἐκέκτηντο τὸ πλεονέκτημα νὰ ἔχωσι βογδημάτα τινὰ ὑπὲρ ταῦ
διδασκάλου αὐτῶν χ. Μαργαρίτου Εὐαγγελίδου χάριν τῶν φοιτητῶν ἀκο-
θέντα. Νῦν δέ, ὅτε ἡμεῖς εὐτυχέστεροι τῶν πρὸ γένουν κεκτήμεθα ἐν ταῖς ἐλλοις
μαθήμασι βογδήματα, πάσχομεν παντελῆ στέρησιν τοιούτων ἐν τῇ ιστορίᾳ τῆς
φιλοσοφίας· διότι τὰ ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου γένων χ. Μαργαρίτου Εὐαγγελίδου
ἐκδεδομένα πρὸ πολλῶν ἡδη ἐτῶν εἰσιν ἐξηντλημένα.

Τὴν ἐλλείψιν ἐντύπων βογδημάτων ὀδυνηρῶς αἰσθανόμενοι οἱ φοιτηταὶ τῆς
Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ἐπανειλημμένως ἐπεχείρησαν, ἵνα δι' ἐγγραφῆς συνδρομήτων
βογδήσωσι τῷ χ. Καθηγητῇ πρὸς ἀνατύπωσιν τῶν ἐξηντλημένων καὶ συμπλήρω-
σιν αὐτῶν διὰ τῆς δημοσιεύσεως ιστορίας τῆς φιλοσοφίας τῶν Ηατέρων
τῆς ἐκκλησίας, τοῦ Μέσου αἰώνος καὶ τῶν Νεωτέρων χρόνων. Δυτι-

νέας ήμων φιλοσοφικής φιλολογίας.' Ο μὲν Πρύτανις ἔνεκκ τῶν οἰκονομικῶν δυσχερειῶν τοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἐδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν εὐχὴν τῶν φοιτητῶν, ὁ δὲ ἐπιμελητὴς τῆς Μαρκοπολείου βιβλιοθήκης κ. Λύσανδρος Γ. X. Κώνοτας ἔγραψεν αὐτοῖς ὅτι ἀνετέθη εἰς ἐμὲ «ἴ μετάφρασις τοῦ ἀγκείτου συγγράμματος τοῦ πολλοῦ Zeller, τῆς Ιστορίας τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας», προστιθεὶς ὅμως ὅτι «ἄντι μήτη ἐξεδύθη τὸ δύγον μέχρι τοῦδε, αἵτινον εἶναι τὸ χαλεπόν τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ, ἀπαιτούσης καὶ χρόνον μακρὸν καὶ ἀργυρολαρυγάντον». Οὗτῳ τούλαχιστον ἐξηγούμεθα τὴν βραδύτητα τῆς ἀποστολῆς τοῦ χειρογράφου ὑπὲ τοῦ κυρίου καθηγητοῦ».

(Οἱ φοιτηταὶ φευσθέντες τῶν ἔσυτῶν ἐλπίδων ἀμφιφτέρωθεν, ἀπό τε τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῆς Μαρκοπολείου βιβλιοθήκης, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω, ἐσκέψκυτο νὰ ἐπικουρήσωσιν αὐτοῖς ἔσυτοις· διὸ

χῶς οἱ ἐγγραφέντες δὲν ἦσαν ἴκανοι τὸν ἄριθμον, ὥστα νὰ ἐμπνεύσωσι τῷ διδασκάλῳ ἡμῶν Θάρρος, ὅπιος ἀναλάβη τὴν διπάνην τῆς ἐκδόσεως. Οὕτω δὲ διατελοῦμεν ἐν παντελεῖ ἀλλείψει βοηθήματος πρὸς τὴν σπουδὴν μαθήματος παντὸ μὲν λογίων ἀνθρώπων ἀναγκαιοτάτου, πάντων δὲ μάλιστα ἡμῖν τοῖς λαχοῦσι τὸν ιερώτατον κλῆρον τοῦ διδασκάλου καὶ ὅδηγοῦ τῆς νέας γενεᾶς καὶ τοῖς ἀποστολήν τοῦ βίου ἔχουσι τὸ ἐρμηνεύσιν καὶ διαφωτίζειν τοὺς μαγάλους ἡμῶν ποιητὰς καὶ λογογράφους, οἵτινές εἰσι πάντες ἡ φιλοσοφοῦστες.

"Οὐτεν ἐκλιπαροῦμεν ὑμᾶς, Κύριε Πρύτανι, ὅπιος ἐν τῷ παραδειγματικῷ ὑμῶν ζῆλῳ ὑπὲρ τῆς βελτιώσεως τῶν πανεπιστημιακῶν σπουδῶν μαρτυρεῖσθαι πρὸς ἔξευρεσιν τρόπου, ἵνα ἀντιτυπωθῶσι μὲν τὰ ἔξιντλυμένα, συμπληρωθῶσι δὲ ταῦτα διὰ τῆς ἐκτυπώσεως τῶν ἀλλειπόντων.

Ταύτην τὴν πατρικὴν πρόνοιαν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῶν μεθ' ὑμῖς λαμβάνοντες, Κύριε Πρύτανι, θὰ ἔχητε ἀίδιον τὴν εὐγνωμοσύνην οὐ μόνον ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν διαδέχων ἡμῶν, ἀπαλλαχθησομένων τῆς ἀγωγίας, ἐν ἡ οὖν ἡμεῖς διατελοῦμεν καὶ ὅταν μετέχωμεν τῶν φιλοσοφειῶν φροντιστηρίων καὶ ὅταν παρασκευαζόμεθα πρὸς διδαχτορικὰς ἔξετάσεις. Ήλα πτερώσητε δὲ καὶ τὴν διάνοιαν πάντων τῶν 'Ἑλλήνων δι' ἀναγνωσμάτων τὰ κλέη τῆς Ἑλληνικῆς διανίας διεξιόντων.

'Επι τῇ ἀκραδάντῳ πεποιθήσαις ὅτι ἡ ἐγκάρδιος ἡμῶν αὐτῇ εὐχὴ θὰ εἰσακουσθῇ, ἀκροάζομεν ὑμῖν, Κύριε Πρύτανι, τῶν ἀπειρον ἡμῶν σύνταξιν καὶ τὴν βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην ἐφ' οἷς ἀδκνοις ὑπὲρ τῆς ἀνυψώσεως τῆς 'Ἑλληνικῆς νεύτητος μορφῆς.

'Ἐν 'Αθήναις τῇ 7 Δεκεμβρίου 1902

Οι φοιτηταὶ τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς.

"Ἔπονται καὶ ὑπογράψαν

συνελθόντες υπέρ τούς έκατὸν προκατέβαλον ἔκαστος ἀνὰ ἐπτὰ δραχμὰς καὶ συλλέξαντες περὶ τὰς ὀκτακοσίας προσήνεγκόν μου αὐτὰς δι' ἐπιτροπείας ἐξ ἑαυτῶν παρακελοῦντες ἵνα λαβῶν αὐτὰς ὡς προκαταβολὴν αὐτῶν προβὼ οἵ τὴν ἀνατύπωσιν τῆς «Συνόψεως τῆς Ἰστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας». Ἡ πρᾶξις αὐτῶν τοσοῦτον συνεκίνησε με, ώστε ὑπερνικήσας τοὺς περὶ χρέους φόβους μου ὑπερσχόμην αὐτοῖς, διὰ θάνατού μου αὐτὴν τὴν ἔκδοσιν τῆς Συνόψεως ἐπεκτείνων καὶ βελτιών αὐτὴν κατὰ τὰς ὑπὸ εἰκαστεις τοῦ μαθήματος διδασκαλίας ὑποδείξεις καὶ συμπληρῶν αὐτὴν διὰ τῆς προσθήκης τῆς ὑπόλειπομένης Ἰστορίας τῆς φιλοσοφίας.

Ἡ ἔκδοσις λοιπὸν αὕτη ὀφείλεται εἰς τὴν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἀγάπην καὶ ἐθελοθυσίαν ἴδιως τῶν μὴ εὐπορούντων οἰκονομικῶς φητῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς.

Λυποῦμαι διὰ δὲν ζῇ διοίδυμος Χαρίλαος Τρικούπης, ἵνας ἕπῃ καὶ διὰ τοῦ γεγονότος τούτου ἐπιβεβαιούμενον τὸν ἰσχυρισμόν μου, διὰ τὴν πρὸς τὴν φιλοσοφίαν κλίσις τῆς Ἑλληνικῆς φύσεως δὲν ἀπέλιπεν ἡμᾶς τοὺς νεωτέρους. Ἐξηγούμεθα.

Οτε τῷ 1894 τὸ ὑπουργεῖον Τρικούπη διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως Δ. Μ. Καλιφρούνηρώτησε τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν περὶ καταλλήλου καθηγητοῦ τῆς ἀπὸ τοῦ 1882 χηρευούσης ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ ἐδρᾶς τῆς Ἰστορίας τῆς φιλοσοφίας, ἐπληρώμην εὐγγαμοσύνης πρὸς τὸν δικτάξαντα τὴν ἐρώτησιν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως. Διάτι, οἶσαδήποτε καθηγηταμένου καθηγητοῦ τῆς κενῆς ἐδρᾶς, θὰ ἐτίθετο τέρμης εἰς τὰς ὑπὸ τῶν γλυκομένων τῆς ἐδρᾶς κατ' ἐμοῦ, ὡς ἐπιφόβου ἀντιζήλου, ἐννεακετεῖς ὄντεις, λοιδορίας, συκοφαντίας, ἀπειλᾶς, ἐπιθέσεις καὶ κινδύνους τῆς ζωῆς μου οὐ μόνον ἐκτὸς τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς αὐτοῦ, ὑπὸ τὴν ιερὸν αὐτοῦ στέγην, ἐπ' αὐτῆς τῆς ἐδρᾶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς ὁπότε διὰ τότε μὲν φοιτητὴς νῦν δὲ σχολάρχης Κανον. Π. Κωνσταντόπουλος ταλμήσας ν' ἀντείπη πρὸς τοὺς μαίνοντας τὸ ιερὸν τῶν Μουσῶν ἔθρανσιν τὴν κεφαλὴν διὰ πυροβόλου βπλου ἐπικινδυνότατος, οὐ ἀπέθνησκε διὰ τὸ γρηγορίου νέου, ὃν μὴ δὲριστος χειρουργός καὶ φιλόστοργος καθηγητής κ. Σπυρίδων *Magyiras* ἔσωζεν αὐτὸν διὰ μακρᾶς καὶ ἐπιμελεστάτης θεραπείκες δὲ νῦν εὐδοκιμώτατος καθηγητής Δεωνίδης Παπαπιάλον ἐμιλῶ.

πίζετο τὸ πρόσωπον, δὲ νῦν σχολάρχης Τρύφων Εὐαγγελίδης ὑπολαμβανόμενος διὰ τὴν ὀμιλούμενὸν ὡς συγγενῆς μου ἐθράνετο κερκάλην καὶ χεῖραν καὶ ἄλλοι ἐδέροντο ἐν ταῖς ὁδοῖς καὶ ἡπειλοῦντο διάτι ἡκροῶντό μου, διδάσκαλος ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ τὴν φιλοσοφίαν τῶν πατέρων αὐτῶν, ἐκυνηγούμην ὑβρίζομενος καὶ ἀπειλούμενος μέχρι τῆς κατοικίας μου ὑπὸ τῶν διὰ βροτάλου καὶ μοχαίρας καὶ πυριθόλου ὅπλου ἀντὶ διὰ γραφίδος καὶ διδασκαλίας ἐπικήτωντων γόνοις καταλέβωσι φιλοσοφικὴν ἔδραν ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Ήσπέραν δέ των καὶ θάλασσαν παρὰ τὴν ὁδὸν Πινδάρου, θν μὴ συνίδευσιν με, ἐπιστρέφοντας οἴκαδε ἐξ ἀναιγνώσκων τοῦ φίλου καὶ συσπουδαστοῦ μου κ. Σταματίου Βαλβη, ἐν τῷ Συλλόγῳ Πιερνασσῷ γενομένου, ὃ τότε μὲν φιλοτητὴς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς, νῦν δὲ ἀρχιτυντάκτης καὶ συνιδιοκτήτης τῆς ἀξιολογιστέτης ἐφημερίδης «Κράτους» κ. Θάρος Γ. Τζαβέλλας καὶ ὁ ἐξ Ιερουσαλήμ τελειώσας τῆς Νομικῆς σχολῆς κ. Χρῆστος Γεωργίου. Φέρω δ' ἔκποτε καὶ πᾶσαν ἐλευθέραν τῆς δεξιᾶς χειρὸς κίνησιν καλύπτοντα πόνον ἐν τῇ βραχίονι, ὅπου εὐτυχῶς κατηλθε τὸ κατὰ τῆς κεφαλῆς μου καταφερόμενον βόπαλον. "Λν δὲ κατήρχετο ἐπὶ τὴν κεφαλήν μου ἢ τὸ δεύτερον μετὰ λυσσώδους ὄρμῆς ἀνυψωθεῖσαν. Ήράκλειος βόπαλος καὶ μὴ προελάμβανεν νὸς περιπτυχίῃ τὸν καταφέροντα τὸν πληγάδες ὁ κ. Ηάννης Λ'. Τζαβέλλας καὶ νὸς ὑποστῆσεντος ἐπὶ τῆς ἐκποτοῦ ῥάγεως τὴν ἐξονεμισθεῖσαν ὄρμὴν τοῦ κατεργούμενού βροτάλου, βεβαίως δὲν θάλασσαν ἔκποτε ἐν τῇ ζωῇ. "Οτε λοιπὸν μετὰ τηλικούτους κινδύνους καὶ παθήματα ἀνέγγινον ἦτι τὸ ὑπουργεῖον Τρικούπη διεβίβησε διὰ τοῦ Ηρυτάνεως εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν ἐφώτησιν περὶ καταλλήλου προσώπου πρὸς πλήρωσιν τῆς ἀπὸ δεκατριετίκης γηρευούσης ἐδράς τῆς ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, ἐπλήσθην εὐγνωμοσύνης καὶ μετέβην πρὸς τὸν πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως Λαζαρίδαν Τρικούπην, οντος ἐκδηλώσω τοῦτῷ τὴν βαθυτάτην μου εὐγνωμοσύνην, διότι διὰ τοῦ ἐρωτήματος ἐτίθετο τέρμα καὶ εἰς τὰ ἐράδεινά καὶ εἰς τὴν προσαπτομένην τῷ ἀνωτάτῳ ἡμῶν ἐκπαιδευτήριῳ καταιπγόντην.

(1) ἀνίδιμος ἀνὴρ ἰστάμενος πρὸ τοῦ γραφείου αὐτοῦ, ὃς εἶπε
νὸς δέχηται τοὺς γάριν διαφέροντας ὑποθέσεων ἐπισκεπτομένους αὐτὸν

ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΥΣΙ

πολίτας, ἐστήριξε τὰ νῦν ἐπὶ τῆς ὄπισθεν αὐτοῦ βιβλιοθήκης καὶ περιπλέξας τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους ἡρώτησέ με μετὰ τόνου, θλῖψιν ἐκφράζοντος.— Εἶπατέ μοι, κ. Εὐαγγελίδη, ὅμεῖς, δοτις ἐκ τῆς περὶ τὰ φιλοσοφικὰ εἰδικῆς ἀσχολίας καὶ τῆς συγγνῆς ἀναστροφῆς μετὰ τῆς σπουδᾶσθαις Ἑλληνικῆς νεότητος ἔχετε τοῦ πράγματος ἐμπειρίαν, ἀνακαλύπτετε ἐν τοῖς Ἑλλησι φοιτηταῖς φιλοσοφικὴν τάσιν; Θάκ ἐπιφοιτήσῃ ἄρα γε καὶ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων φοιτητῶν τοιοῦτον φιλοσοφικὸν πνεῦμα, οἷον διαπνέει τὰς τῶν Γερμανῶν φοιτητῶν; Πρὶν δ' ἀκούσῃ τὴν πρὸς τὴν ἐρώτησιν αὐτοῦ ἀπόκρισίν μου, προσέθηκε· Τί νὰ σᾶς εἴπω, κ. Εὐαγγελίδη, ἐγὼ εἰμὶ λίσνη ἀπογοητευμένος καὶ ζητῶ παρηγοράν. Εἰ καὶ αἱ ἀσχολίαι μου ἀφαιροῦσί με πάντα τὸν χρόνον, δημιώς διάκις προσπέσῃ εἰς τὰς δύσεις μου νέον Ἑλληνικὸν σύγγραμ· αἱ δύο πρώτων ἐν βλέψυι εἰς αὐτό, ίνος ἀνακαλύψω φιλοσοφικὴν διανόησιν· μετὰ μεγάλης μου δὲ λύπης ἀναγκάζομαι νὰ δρολογήσω· δτὶ δὲν ἀνακαλύπτω τοιοῦτον πνεῦμα. “Εχετε λοιπόν ὅμεῖς ἐλπίδα, δτὶ οὐ' ἀγαπήσῃ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ νεότης τὴν φιλοσοφίαν;»

“Ινα παραμυθήσω τὸν φιλόπατριν καὶ ἀληθιῶς πολιτικὸν ἀνδράκ
ἀπέδωκα τὴν ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν φιλολογίᾳ ἐλλειψιν φιλοσοφικοῦ πνεύ-
ματος εἰς τὴν ἐν τοῖς Γυμνασίοις ἡμῶν ἀτελῆ φιλοσοφικὴν πρωτο-
δείαν, εἰς τὴν ἀνάγκην, ἐν ἥειρέθη ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις κατὰ
τὴν ἔδρασιν τοῦ Πανεπιστημίου νὰ πληρώσῃ τὰς φιλοσοφικὰς αἰνῆται
ἔδρας ἐξ ἀνδρῶν, οὓς ἐδύνατο νὰ παράσχῃ τότε ἡ ἐν πάσιν ἀτελῆ
τοῦ ἔθνους μόρφωσις, καὶ δτὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος οὐδέποτε ἐπεκύνεται
οὐδὲ ἐν ταῖς μεγίσταις αὐτοῦ δυσκληρίαις ζητοῦν, κατὰ τὴν ἐκρά-
σιν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, σοφίαν καὶ θέλον ν' ἀκολουθῇ τῷ τῷ
Κράτητος παραγγέλματι «φιλοσοφεῖτε μᾶλλον ἢ ἀναπνεῖτε». Πρίν
ἀπόδειξιν δὲ τῶν λόγων μου ἐμνημόνευσα τὸ γεγονός, δτὶ οἱ πάδες
σπουδὴν εἰς Γερμανίαν μεταβαίνοντες νέοι “Ἑλληνες καίπερ ἀτελῆ
προπαίδευσιν ἔχοντες καὶ κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη αἰσθανόμενοι ἐκπιπτοῦ-
κατὰ πολλὰ τῶν Γερμανῶν συμφοιτητῶν ὑποδεεστέρους, ὅμως κατὰ
τὸ τρίτον καὶ τέταρτον ἔτος καθίστανται ισάξιοι ἔχεινων καὶ γίνον-
ται καὶ συγγραφεῖς φιλοσοφικῶν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διατριβῶν, ἐγκριν-
μένων καὶ ἐποιηθεῖσιν ὑπὸ τῶν Γερμανῶν καθηγητῶν τῆς φιλοσο-
φίας. Ἐπανακάμπτοντες δ' ἐνταῦθι καὶ μὴ εὑρίσκοντες τὸ ἔδαφος

κατάλληλον πρός καλλιέργειαν τῆς φιλοσοφίας δύναγχαζονται νὸς τραπέσιν ἐπὶ τὴν θεραπείκην ἄλλων μᾶλλον προσιτῶν τῇ ἡμετέρῃ κοινωνίᾳ μαθήσεων. Δὲν ὑπάρχει ἐπομένως ἀμφιβολία, ὅτι ἡ πρός φιλοσοφίαν τάσσει, ήτις ἐστὶ τοῖς "Ελληνικούς φιλοσοφίας, οὓς κατ' ἔξοχὴν φιλοσοφίας, θεοπαράσχη τοὺς δικαίως ἀπαιτουμένους καρπούς, ὃν ἐνισχυθῶσιν ἐν τῷ ἡμετέρῳ Πλανεπιστημάτῳ αἱ φιλοσοφικαὶ σπουδαὶ καὶ ἡ ἐν τοῖς Ιουνικοῖς φιλοσοφικὴ προπονητεία γένηται κατὰ τε ποιὸν καὶ πιστὸν ἡ προσήκουσα τῇ ἡμετέρῃ ἐθνικῇ ποιηθεῖσει.

Χαίρω πολὺ ὅτι πλὴν ἄλλων τεκμηρίων, οὐδόναραι νὸς προσκργύω μηρτυροῦνται περιτράνως τὴν πρός φιλοσοφικὰς μελέτας ἀγάπην τῆς Ἑλληνικῆς νεότητος, προσφέρω τῇ ἀλήστηψι μνήμη τοῦ ἀνθράκου μεγάλου πολιτικοῦ ἡμῶν ἀνδρὸς τῆς τελευταῖς τριακονταετίας καὶ τὴν πρός ἔκδοσιν τοῦ περόντος φιλοσοφικοῦ πονήματος εὐγενῆ τῶν φοιτητῶν πρᾶξιν. "Οντως οἱ Ἑλληνες οὐκ ἐπαύποντό ποτε σοφίαν ζητοῦντες καὶ εἰλιχρινεῖς ὅντες φίλοι τῆς μητρὸς καὶ δεσποινῆς τῶν ἐπιστημῶν φιλοσοφίας.

Καίρος ἥδη ν' ἀπολογηθῶμεν οὐ μόνον πρός τὴν πολλάκις ἐπονοεληφθεῖσαν πλαγίαν μοιμήν τῶν φοιτητῶν, ἀλλὰ καὶ πρός τὴν ἀδιαλείπτως ἀποτεινορένην πρός ἐμὲ ἀπορίκην συναδέλφων, φίλων λογίων ἀνδρῶν, ἀρχιερέων καὶ πατριαρχῶν, διατὶ δὲν παρέχω τὴν συνεργασίαν μου τῇ «Βιβλιοθήκῃ Λαρασλῆ». Οἱ δὲ οἰκειότερον προς ἐμὲ διακείμενοι ἔξεδήλωσάν μοι καὶ διαρρήπην τὴν κατηγορίαν δικηρίας. Τὴν δ' ἀλήθειαν τῆς ἀπολογίας μου παρακαλῶ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ κύρος ὁ ἐπιμελητὴς τῆς Μαρατλείου βιβλιοθήκης ἐλλόγημος φίλος κ. Λύσανδρος Γ'. Χ. Κώνστας.

"Οτε δὲ κ. Λύσανδρος Γ'. Χ. Κώνστας ἦλθεν εἰς Ἀθήνας, ὅπιος συμβουλευθῆ τοὺς κ. καθηγητὰς τοῦ Πλανεπιστημάτου, οὐκ ιρίωσται χρήσιμον τῷ ἔθνει τὴν ὑπό τινος φιλογενοῦς καὶ φιλομούσου ἀνδρὸς ἔδρυσιν μεταφραστικῆς Βιβλιοθήκης πρός μετάφρασιν εἰς τὴν ἡμετέρων γλῶσσαν τῶν ἀρίστων ἐπιστημονικῶν συγγραμμάτων τῆς ξένης φιλολογίας, καὶ ἐφυδιασθῆ εἰς τὰ παρὰ τῷ φιλογενεῖ ἀνδρὶ διαβήματικοῦ ὑπο τοῦ ἡθικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ κύρους τῶν κ. καθηγητῶν, ἐπεσκέψκτο ἐκ τῶν πρώτων ἐμὲ ἀτε γινόσκων ἦτι δὲ ἀδικητος προστάτης μου Μενέλαος Νεγροπόντης παρεσκεύαζε δι' ἐμοῦ.

ἀπὸ τοῦ 1882—1884 τὴν ἴδρυσιν γραφείου συγγραφῶν ἐπιστημονικῶν ἔργων παγῆς θεωρητικοῦ καὶ πρακτικοῦ κλάδου καὶ μεταφράσεων τῶν ἀρίστων συγγραμμάτων τῆς ξένης φιλολογίας, ἀλλ' ἐπελθούσης τῷ 1884 τῆς ἀδίκου καταδίκεως αὐτοῦ, ως μέλους τοῦ γνωστοῦ συνδικάτου, μετὰ τῆς καταφρεύσεως τῆς μεγάλης αὐτοῦ περιουσίας συγκατέρρευσε καὶ τὸ μεγαλοπρεπές καὶ ἐθνωφελέστατον σχέδιον, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἡ πολύτιμος εἰς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ζωὴ αὐτοῦ.

Πρὸς τὸν φίλον κ. Λύσανδρον Γ'. Χ. Κώνσταντινοντα τὴν πραγμάτωσιν διαλυθέντος ἡδίστου ὀνείρου μου, δὲν ἔδινκτο νὰ ὑπάρξῃ ἄλλη τις ἡ ἀπάντησίς μου ἢ ἐπιδοκιμαστικὴ καὶ προτρεπτικωτάτη. Μετὸς τὴν ἐπιδοκιμαστικὴν ἀπόφρυνσιν καὶ ἄλλων κ. Καθηγητῶν συνεκροτήθη καὶ συνεδρία τις, ἐν ᾧ κληθεὶς δὲν ἔδυγήθην νὰ παραστῶ, προσήνεγκέ μοι δῆμος ὁ κ. Λύσανδρος Γ'. Χ. Κώνσταντινος πρακτικὸν τῆς συνεδρίας πρὸς ὑπογραφήν, διπερ μετὰ χαρᾶς ὑπέγραψε βλέπων δτὶ τὸ ἐθνωφελές σχέδιον τοῦ ἀνιδίμου προπτέτου μου Μεγελάου Νεγροπόντου δὲν συναπέθηκε μετ' αὐτοῦ.

Ἡ ἐμὴ γνώμη ως καὶ ἡ τοῦ φίλου κ. Λυσάνδρου Γ'. Χ. Κώνσταντινος ἡτο, δτὶ, ὃν κατωρθοῦστο νὰ εὔρεθῇ ὁ τηλικαύτην εὐεργεσίκην μέλλων νὰ εὐεργετήσῃ τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα φιλογενῆς ἀνήρ, τὸ μεταφραστικὸν ἔργον ὅφειλε ν' ἀρξηται ἀπὸ τῶν ἐπιστημονικῶν βοηθημάτων, ών μεγίστην καὶ τὰ μάλιστα ἐπείγουσκν ἔχει τὴν ἀνάγκην ἡ ἐπιστημονικὴ τοῦ ἔθνους μόρφωσις. Οὐδεὶς δ' ἄλλος ἐπιστημονικὸς κλάδος ὑπάρχει ἐν τῇ «πατρίδι τῆς φιλοσοφίας» καὶ παρότι «ἔθνει τῶν φιλοσόφων» τοσοῦτον ἡμελημένος δσον ὁ φιλοσοφικός. Εφόδουν λοιπὸν δτὶ ἐκ τῶν πρώτων μεταφράσεων τῆς ἴδρυσης μεγάνης βιβλιοθήκης τοῦ γενναιοδώρου δμογενοῦς οὐδὲν πάντως μεταφράσεις φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων καὶ ἐκ τούτων πάλιν πρωτίστη μετάφρασις ἱστορίας τῆς φιλοσοφίας, ἥτις κλείζει τὴν Ἑλληνικὸν Γένος ως διδάσκαλον τοῦ κόσμου καὶ ἴδρυτὴν καὶ προβιβαστὴν τοῦ ἔθνους πολιτισμοῦ, ἥτις οὐ μόνον ἔθνικὸν φρένημα ὑψηλὸν ἀπέβαλλει ταῖς τῶν Ἑλλήνων ψυχαῖς, ἀλλὰ καὶ φρενοῖς αὐτὰς ἀνελίττους πρὸ τῶν νοερῶν αὐτῶν δημάτων τοὺς διαφόρους σταθμοὺς τῆς πρωτίστης τῆς ἀνθρωπίνης διανόησεως καὶ παρέχουσα τὰς μεγάλας θεωρητικὰς

καὶ πρεκτικὸς ὀρχάς, ἐφ' ὃν στηρίζεται ὁ καll ἡμᾶς ἀνθρωπισμός,
ἥτις τέλος ἔστιν ὁ ὄψιστος ὄμνος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

'Ο ιδρυτής τῆς βιβλιοθήκης εύρεθη. Φαιδρὸς δὲ καὶ εὐγνώμων ἡ
ταχύπτερος φάρμη διεσάλπιτεν ἀνὰ πάντα τὸν Ἑλληνικὸν κόσμον τὸ
μεγάτιμον ὄνομα τοῦ φιλογενεστάτου καὶ φιλομούσου Γρηγορίου
Μαρασλῆ καὶ συνεκίνησε βαθύτατα τὰς εὐγνώμονας τῶν Ἑλλήνων
ψυχάς.' Η «Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ» ἥρξατο λειτουργοῦσα ἐπὶ κεφα-
λῆς φέρουσα τὰ ὄνοματα τῶν συνεργάτων, ἐν οἷς καὶ τὸ ἐμόν. Τὰ
ἐκδιδόμενα τεύχη ταχέως ἐπολλαπλασιάζοντο περιλαμβάνοντας ποι-
κίλα τῆς φιλολογίας θέματα, φέροντας δὲ πάντοτε ἐπὶ τοῦ ἔξωφύλ-
λου αὐτῶν καὶ τὸ ἐμὸν ὄνομα ὡς συνεργάτου. Οὐδεμίος ὄμνος ἐντολὴ
ἔθιστος μοι νὰ μετάγω καὶ ἐγὼ τῆς βιβλιοθήκης. Μόνον ἡμέραν
τινὰ ὁ πυνάδελφος κ.. Σπυρίδων II. Λάριπος εἶπε μοι, ἵτι σκέψις
ἐγένετο ἐν τῇ «Ἴπιτροπείᾳ τῆς βιβλιοθήκης», ὅπως ἀνακτεθῇ μοι μετά-
φραστις ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας, ἀλλ' ἵτι αὐτὸς γιγάντων ἕτι συγ-
γράφω ἴστορίαν τῆς φιλοσοφίας πρέπειν νότι μοι ἀνακτεθῇ μετάφρα-
στις ἀλλού τινὸς φιλοσοφικοῦ κλάδου. Τὸς ἐτη παρήρχοντο, ἡ φιλο-
λογίας ἡμῶν χάρις τοῦ ἀφειδῆς ὑπέρ αὐτῆς δακτανῶντος εὐεργέτου
τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων ἔξοχιτάτου Γρηγορίου Μαρασλῆ ηὔδι-
νετο εὐτυχῶς διὰ μεταφράστεων συγγραμμάτων διαφόρων κλάδων τῆς
ἐπιστήμης, φιλοσοφικοῦ ὄμνος ἔργων μετάφρασιν οὐδεμίαν ἔβλεπεν ὁ
τῶν λογίων κόσμος δημοπιευμένην διὰ τῆς βιβλιοθήκης Μαρασλῆ.
Οἱ λόγιοι ἡμῶν ἥρξαντο ἀποροῦντες περὶ τοῦ γεγονότος, θλέποντες
δὲ πάντοτε ἐπὶ τοῦ ἔξωφύλλου τῶν ἐκδιδούντων τευχῶν τῆς βιβλιο-
θήκης καὶ τὸ ἐμὸν ὄνομα ἀναγεγραμμένων ὡς συνεργάτου δὲν ἐδύ-
ναντο, ὡς εἰκός, τὴν ἀποουσίαν μεταφράστεως φιλοσοφικοῦ βιβλίου καὶ
δὴ ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας, τοῦ ἐπιουσίου τούτου ὅρτου τῆς ἐπιστη-
μονικῆς ζωῆς, γ' ἀποδώσισιν εἰς προδιάτεξιν τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς
Βιβλιοθήκης, ὡς οὐδὲ μάθωμεν παρασκατίουντες. Ψυσικάτοτον ἐπομένως
ἥτο νὸς φρονήσωσιν δτι ἔξι ἐμῆς ὑπαιτιότητος δὲν ἀνερχίνετο τοῦλό-
χιστον μία μετάφραστις ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας. 'Ἐπι τέλους ἥρξαντο
προφορικῶς τε καὶ διὰ γραμμάτων νὸς μ' ἐρωτῶσιν ἀδημάντως, διατε
δὲν μεταφράζω διὰ τῆς «Μαρασλεῖου βιβλιοθήκης» μίαν ἴστορίαν
τῆς φιλοσοφίας, ἡς ἀπόλυτον ἔχομεν ἀνάγκην οὐ μόνον οἱ διδάσκα-
λοι τοῦ Γένους, ἀλλὰ καὶ πᾶς λόγιος καὶ φιλομαθὴς Ἑλλην. Λι-

έρωτήσεις ήρξαντο συνοδευόμενοι καὶ ὑπὸ ὑπαινιγμῶν, ὅτι ἐξ ἀσυγγνώστου ἀμελείας καὶ φυγοπονίας ἀρνοῦμαι τὴν συνεργασίαν μου εἰς τὴν Μαρασλειον βιβλιοθήκην, ἥτις οὐ παύεται δι' ἐκάστου ἐκδιδόμενου τεύχους αὐτῆς ὑπομιμήσκουσά με τὸ καθῆκόν μου. Οἱ δὲ αἰχειότεροι καὶ διαρρήδην κατηγόρησάν μου ὀχνηρίαν.

Τότε ἡναγκάσθην νὰ γράψω πρὸς τὸν φιλογενέστατον καὶ φιλόμουσον Ἰδρυτὴν τῆς Βιβλιοθήκης κ. Γρηγόριον Μαρασλῆν παρακαλῶν νὰ εὐνοήσῃ καὶ τὰς φιλοσοφικὰς σπουδὰς ἐν Ἑλλάδι. Διηγούμενος δι' αὐτῷ τὸ πάθημά μου παρεκάλουν, ἵνα, ἐὰν μὴ θεωρῇ ἀναγκαῖκην τὴν ἐμὴν συνεργασίαν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ, εὔδοκήσῃ νόοι μοι δηλώσῃ τοῦτο, διποὺς ἔχω ἀπολογίαν εὔλογον πρὸς τοὺς μεμφορένους μου ὀχνηρίαν καὶ ἀβελτερίαν. Πιέρον δ' ἐπιστολὴν ἔγραψε πρὸς τὸν φίλον ἐπιμελητὴν τῆς Μαρασλείου βιβλιοθήκης κ. Λύσανδρον Γ. Χ. Κώνσταν παρακαλῶν αὐτόν, ἵνα προνοήσῃ διποὺς περιέλυῃ εἰς τὰ ὄτα τοῦ φιλογενέστατου Γρηγορίου Μαρασλῆ ἡ παράκλησίς μου.

Αἱ ἐπιστολαὶ, ὡν ἀντίγραφον ἐφύλαξσαν, εἶχον ὕδε.

**Πρὸς τὸν ἔξοχωταν καὶ φιλογενέστατον κ. Γρηγόριον Μαρασλῆν
Εἰς Ὁδοσσόν**

Φιλογενέστατε Κύριε

Γρηγόριε Μαρασλῆ

"Οτε πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς ὑμετέρας βιβλιοθήκης ὁ ἐπιμελητὴς αὐτῆς κ. Λύσανδρος Γ. Χ. Κώνστας ἐζήτησε τὴν γνώμην τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου περὶ τῆς χρησιμότητος τοιούτου ἔργου, ἐπεσκέψατο ἐκ τῶν πρώτων, ὡς μοι εἶπε, καὶ ἐμέ. Ἐγὼ δὲ ἀποδεικνύων αὐτῷ τὴν βαθυτάτην πεποίθησίν μου περὶ τῆς μεγίστης θεωρητικῆς καὶ πρακτικῆς τοῦ ἔγχειρήματος χρησιμότητος διηγήθην αὐτῷ δτὶ τοιοῦτον ἔργον εἶχε τῇ ἐμῇ εἰσηγήσει ἀναλάβῃ ἐν Βερολίνῳ κατ' Αύγουστον τοῦ 1882 ὁ ἀοίδημος Μενέλαος Νεγρόποντης, τῷ δὲ 1884, δτε, συμπληρωθεισῶν τῶν προπαρασκευαστικῶν ἔργασιῶν, ἐμελλε νὰ τεθῇ εἰς ἐνέργειαν, ἐπῆλθε τὸ Ολιβερὸν γεγονός τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας καταδιώξεως τῶν λεγομένων «Συνδικατικῶν, μεθ' ὡν ἦτο ἀνακρεμιγμένος καὶ ὁ ἀγαθός καὶ φιλογενέστατος ἐκεῖνος ἀνήρ, ἥτις ἐπήνεγκε τὴν φθορὰν τῆς τε περιουσίας καὶ τῆς τῷ εἴθει πολυτίμου ζωῆς αὐτοῦ. Τὴν εὑεργετικωτάτην ἀλλὰ μὴ πραγ-

μακτοποιηθεῖσαν ἐπιβολὴν τοῦ φιλογενεστάτου Μενέλαου Νεγροπόντου ἐπήγειρε ἐν τῷ ἐπικηδείῳ λόγῳ, ὃν ἡμῖν πέμπω (¹), ως μίσην

(¹) "Ἔπειρψα δέ τὴν ἈΝΕΑΝ Εὐπημερίδαν τῆς 30 Ἰανουαρίου 1893, ἐν ᾧ ἦτο τετυπομένος ὁ εἰς τὸν Μενέλαον Νεγροπόντην ἐπικήδειος λόγος μου, ἐξ οὐ καταχωριζομένων ἐντκύθων μόνον τὸ εἰς τὴν Ἱδρυσιν α') συγγραφικοῦ καὶ μεταφραστικοῦ γραφείου, β') Πανεπιστημίου ἐν τῇ διέλαῃ Ἐλλάδι καὶ γ') ἐφημερίδος ἀνεξαρτήτου πολιτικῶν καὶ ιδιωτικῶν συμφερόντων ἀναφερόμενον μέρος.

"Πλαύλος ἀσίποτε, Μενέλαος, ἡγεῖται εἰς τὰ μέτα μου ἢ ἐν Bayreuth τῆς Βαυαρίας συνδιάλεξεις ἡμῶν ἔκσινη, ἐν ᾧ ἔξέχεται ὅλην τῆς ψυχῆς σου τὴν εὐγένειαν, ὅλην τὴν θερμότητα τῶν πεθεῶν σου πρὸς ἀνάδειξιν τοῦ ἔθνους σου.

Ὦ θεός μοι ἔδωκεν, ἔλεγέ μοι, χρύματα ἴκανά, μάστε καὶ τὴν μικρέν μου οἰκογένειαν ἀξιοπρεπῶς νὰ συντηρήσω, καὶ γινναῖται τι ὑπὲρ τῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας νὰ πράξω. Τὸ ἔθνος ἡμῶν διέπρεψε καὶ ἀδοξάσθη, διὰ τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ποδηγουμένης πράξεως. Ήλάν λοιπόν καὶ ἡμεῖς τὸν ἐπιστημονικὸν καὶ πρακτικὸν τοῦ ἔθνους βίον βελτιώσωμεν καὶ καταστῶμεν αὕτης ἡ ζύμη τῶν Ἀνατολικῶν ἔθνων, οὐδιμία ἀμφιθολία, ὅτι οὐ μόνον Οὐαὶ ὑπερνικήσωμεν τοὺς πανταχόθεν περιστοιχίζοντας τὴν φυλὴν ἡμῶν κινδύνους, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐν ταῖς χώραις ἡμῶν οἰκοῦντα ἔθνη Οὐαὶ χρησιμοποιήσωμεν ὡς ἀναγκαῖον μέταλλον πρὸς χύνευσιν τοῦ μεγάλου ἀνδριάντος τοῦ μέλλοντος ἰσχυροῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους.

Ἔταν σχηματίσωμεν ὖν μέγα συγγραφικὸν καὶ μεταφραστικὸν γραφεῖον καὶ περισυλλέξωμεν ἐν αὐτῷ τὰς ἀξιολογωτάτας τοῦ ἔθνους ἐπιστημονικὰς δυνάμεις καὶ ἀναθίσωμεν εἰς αὐτοὺς ἢ νὰ συγγράψωται πρωτοτύπους παντες ἐπιστημονικοῦ ἢ τεγγικοῦ κλάδου συγγραφές ἢ νὰ μεταφράζωται τὰς ἀρίστας τῶν Γερμανικῶν ἢ Γαλλικῶν ἢ Αγγλικῶν, Οὐαὶ διαδίσωμεν εἰς τὸ ἔθνος ὠρελίμους πρακτικὰς καὶ ἐπιστημονικὰς γνώσεις, Οὐαὶ μορφώσωμεν εἰδικοὺς ἄνδρες, Οὐαὶ ὑψώσωμεν καὶ πλουτίσωμεν τὴν πινιγράν ἡμῶν φιλολογίαν, Οὐαὶ διαπλάσωμεν δὲ τελειότερον καὶ Οὐαὶ παρέσχωμεν νεῦρον καὶ εἰς τὴν νίσιν φύσιν τῆς ἡμετέρας γλώσσης.

Πρὸς δὲ τούτοις, ἔλεγες πολύχλωτε Μενέλαος, πρὸς δὲ τούτοις ἢ ἐν Ἀθηναϊκὶς συγχέντρωσις παντες ὅτι ἔχει ἔξοχον τὸ Ἑλληνικὸν φρίνεται μοι ἔθνοις ὅλες λεθριώτατον διότι ἀπογυμνοῦ τὰς Ἑλληνικὰς γάρων καὶ ἀπαλλοτριοῦ ἡμῶν αὐτὰς, διενοίγει δὲ δόδον πρὸς εἰσόρμησιν ξένων στοιχείων εἰς τὴν πατρικὴν ἡμῶν κληρονομίαν. Τούναντίον δὲ παραδείγματα ἡμέτερα ἀρχαῖα καὶ ξένα νία διδάσκουσιν ἡμᾶς ὅτι πρέπει νὰ σχηματίσωμεν κάντρα καὶ ἡπου δὲν ὑπέργουσι, πολλῷ δὲ μελλοντὸν νὰ ἐνισχύσωμεν τὰ ὑπέργουντα. Όρειλομεν λοιπὸν τὰς μεγάλας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔστιας νὰ ἀναζωπυρήσωμεν ὑποδυνατίζοντες τὰς θιμωρητικὰς καὶ πρακτικὰς

τῶν ἀποτυχουσῶν ὑπέρ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἡθικῆς ἀνυψώσεως τοῦ ἔθνους ἡμῶν εὐγενῶν πράξεων αὐτοῦ. Ως τοιαύτη δὲ καὶ εἰλικρινῶς ἔθρηνήθη ἄμα γνωσθεῖσα ὑπό τε τοῦ κόσμου τῶν γραμμάτων καὶ πάντων τῶν τὴν ἐπιστημονικήν, καὶ πρακτικήν πρόσοδον τοῦ Γένους ἡμῶν ποθούντων ἀνδρῶν.

μαθήσις. Ανάγκη λοιπὸν νὰ ἴδρυσωμεν ἐν ἔτι πανεπιστήμιον ἐν Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν Σμύρνῃ.

"Ἐγώ, ἔλεγε, συγγενεῖς πλουσίους καὶ πρὸς ἔθνικοὺς σκοποὺς προσέμψους. Τῆς ὅλης ἡ βύρεσις οὐδαμῶς θὰ μᾶς δυσκολεύσῃ, ἀρχεῖ μόνον νὰ ὑπέργονται καὶ ἀναγκαῖούσαι διανοητικαὶ δυναμις.

Εἶνε ἀναγκὴ προσέτι νὰ ἴδρυσωμεν μίαν ἀφημερίδα πολιτικῶν παθῶν καὶ συμφρόντων ὑπερτέρων, διδασκαλον τῆς ἡθικῆς, τῆς τάξεως, τῆς κυριοτύτως, τῆς τιμβρητος, τῆς εὐπρεπείας, τῶν πρακτικῶν γνώσεων, σοφῶν καὶ γενναῖον συνήγορον τῶν ἔθνικῶν συμφερόντων, ἐπαινέτην τῶν καλῶν, στηλιτευτὴν τῶν αἰσχρῶν, κήρυκα τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς ἀληθείας, μάστιγα καὶ καυτηριαστὴν τῆς ἴδιας τελείας καὶ τῶν προσωπικῶν παθῶν καὶ συμφερόντων. Καὶ ἐγὼ δύναμαι, προστίθισις Μενέλαος, νὰ συνεργασθῶ πρὸς τοῦτο. Δὲν θέλω ν' ἀσχολοῦμαι πλέον περὶ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις. Πρὸ πολλοῦ θὰ ἐπαυδην, ἀλλὰ δὲν με ἀφίνουσιν—οὐτὸν σὺ ἀφίνεις αὐτούς, προσφιλέστε τοὺς Μενέλαος. δὲν θὰ σε ἐκλαίομεν δις ἀποθανόντα, πρότερον μὲν ἀποθανόντα ὡς ἔθνικὸν εὐεργέτην, νῦν δὲ ὡς προφίτην ἀρ' ἕτερον ἀρπαζόμεντα—δὲν με ἀφίνουσιν, ἔλεγε, δὲν ἔχω δὲ καὶ τί νὰ πράττω. "Πάκιδον νὰ ἐργάζωμαι καὶ δὲν δύναμαι οὐδὲ νὰ διανοηθῶ τὴν ἀργίαν. "Αν δ' ἔλογος εἰς Ἀθήνας καὶ θέσωμεν εἰς ἐνέργειαν τὰ σχέδια ταῦτα, θὰ ἀπαλλαχθῶ τῶν ἐργασιῶν τούτων, δις δυσαρέστως ἔκτελῶ, καὶ θὰ εὕροι καὶ ἐγὼ σταδίον ἐνεργεικῆς εὐγενεστερού καὶ πρὸς τὰ ἰδεώδη τοῦ βίου μον συμφωνότερον.

Μοὶ ἀνέθηκας τὰς προπαρασκευαστικὰς ἐργασίας, τὴν συλλογὴν εἰδήσεων περὶ παντὸς ἐπιστημονικοῦ καὶ τεχνικοῦ ἔργου, τὴν ἐκλογὴν ἀριστα παρισκευασμένων νέων πρὸς σπουδὴν ἀναγκαίων πρὸς τὸν σκοπὸν ἐπιστημονίαν, τὸν κατερτισμὸν καταλόγου τῶν ἀριστῶν ἡμῶν ἀνδρῶν, τῶν δυναμένων νὰ ἐργασθῶσιν ἐν τῷ συγγραφικῷ καὶ μεταφραστικῷ γραφείῳ.

· Άλλα κακὰς διάιμων, θὰ ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι, ἐφόδηντο τὴν πάτης ἔθνικῆς εἰλογίας μεστὴν πρᾶξιν, ἐγὼ δὲ λέγω οὐχὶ κακὰς διάιμων, ἂλλ' ἀνθρώπινα ἡμετέρηματα καὶ ίδια ὁ ἐμφυσθεὶς εἰς τὸν λαὸν πρὸς τοὺς πλουσίους συμπολίτους φίδιος καὶ οὐ δυσμένεια, πάθη, ὅπερ οὔτε ἡ λογική, οὔτε ἡ πολιτική δύναμις ἐδυνήθη νὰ χαλιναγωγήσῃ. · Οταν δὲ δυσμένεια πληθουσ ὑπαγερθῇ καὶ ὑποτραφῇ μεγάλῃ, οὐδὲλως διαφέρει φοβερᾶς ὑποχθονίου δυνάμεως ἀδιακρίτως ἵνα τρεπούσης τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ ἀδίκου τὸν οἶκον, οὐδὲλως διαφέρει πιρκατῆς ἐξ ἵσου τὰ τε ἔνορά καὶ τὰ χλωρὰ καταγεμόμενης, ὀρμητικοῦ χειράρρου τυρλᾶς πᾶν το προστυχὸν παρασύροντος. ·

'Αλλά' ἡ τῆς Θείας Προνοίας πρὸς τὸ Γένος ἡμῶν εὕνοικας δὲν ἦθελησε νὰ ματαιωθῇ ἔργον ἀναπτυροῦν τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ ἐπιστήμην καθόλου καὶ ἔγειρεν ὑμᾶς, φιλογενέστατε καὶ εὔεργετικώτατε ἄνερ, εὐτυχῆ αὐτοῦ ἐκτελεστήν. Δικαίως δ' εὐλογοῦμεν τὴν Θείαν Πρόνοιαν διὸ τὴν εὕνοιαν ταύτην καὶ μακαρίζομεν τὸ Γένος, ὅτι ἐγκλείει ἐν τῷ σῶματι αὐτοῦ τοιαῦτα εὐγενῆ καὶ κοινωφελῆ μέλη, οἷα οἱ Κιωπιάδαι καὶ Καπλάνοι, οἱ Ἀρσάκαι καὶ Ῥιζάραι, οἱ Κάππαι καὶ Μαρκστάται.

Ἐν μὲν τῇ ὑπὸ τοῦ κ. Λυσάνδρου I'. X. Κόνστα προκληθείσῃ ἐν 'Ἀθηναῖς συνεδρίᾳ τῶν ἐπικρυπτούσαντων εἰς τὴν Ἰδρυσιν τῆς Βιβλιοθήκης ἀποδημῶν δὲν ἐδυνήθην νὰ παραστῶ, ὑπέγραψε δ' ὅμιος μετὸ χαρὸς τὸ πρακτικὸν κομισθέν μοι ὑπὸ τοῦ κ. Λ. Γ. X. Κόνστα.

'Αποβλέπων δ' εἰς τὰς μάλιστας ἐπειγούστας ἀνάγκας τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἡμῶν βίου, ὃν τὴν θεραπείαν ἀνελάμβανεν ἡ ὑμετέρᾳ πρὸς τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα γενναῖς εὐεργεσία, προσελύκων μετὰ πεποιήσεως ὅτι ἡ Μαρκστάτειος Βιβλιοθήκη τὴν ἀρχὴν θὰ ἐποιεῖτο ἀπὸ τῆς μητρὸς καὶ τροφοῦ τῶν ἐπιστημῶν, τῆς φιλοσοφίας, «τῆς παινούσης μυχοὺς πόλεως», ατῆς δημιουργοῦ τῆς Ιοτορικῆς καὶ πραγματικῆς ἀθανασίας τοῦ 'Ἑλληνικοῦ γέγονος», ὅτις νῦν δυστυχῶς περὶ τὴν φύσιν καὶ τὰς παραδόσεις τοῦ λαοῦ τῶν φιλοσόφων, ὃς δικαίως ὄντοςτοι ὁ 'Ἑλληνικός, καῖται κατ' ἐπέμονόν τινας τῆς τύχης δυσμενειαν ἡμελημένη καὶ περιφρονούμενη. Διὸ ἀνέμενον ἵνα μοι ἀνακτεθῇ φιλοσοφικῶν ἔργων μετάφρασις, ἀφ' οὗ τὰ πρωτότυπα ἀπεκλείσθησαν, καὶ δὴ τῆς τοῦ Zeller φιλοσοφίας τῶν 'Ἑλλήνων, ὅτις ὑπάρχει μνημεῖον κιώνιον τῆς 'Ἑλληνικῆς σοφίας καὶ οὐδὲν ἔχει τὸ ἐφόριαλλον ἐν τοῖς ἄλλοις κλάδοις τῆς ἐπιστήμης κατὰ τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν κύτης ὑπεριγόνη.

Δυστυχῶς μηκόληπτον ἔκτυπε ἔτη, καὶ' ἡ τακτικῶς βλέπω τὸ ὄνομά μου ὡς συνεργάτων ἀναγραφόμενον ἐν τοῖς ἐκδιδυμένοις τεύχεσι τῆς Μαρκστάτειου Βιβλιοθήκης, ἄλλαξ ματκίως ἀναρμένω ἐντολήν, ὅπως συντελέσω κακῷ πρᾶξι διάδοσιν φιλοσοφικῶν διαγνοημάτων ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν διὰ τῆς ὑμετέρας Βιβλιοθήκης.

Ισνταχθεὶν δὲ μετὸ περιεργίας ἄκρας συγγάνεις ἐρωτῶμεν προφορικῶς τε καὶ ἐγγράφως ὑπὸ συναδέλφων μοι ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ὑπὸ τῶν λογίων ἐν Θεσσαλίᾳ τόξεων καὶ ὑπὸ τῶν ἐν τῇ ἄλλῃ

δαπή δρχιερέων, γυμνασιαρχῶν, καθηγητῶν καὶ ὄλλων λογίων διὸ τίνα λόγον δὲν μετέχω τῆς Μαρασλείου βιβλιοθήκης, ἐνῷ τὸ ὄνομά μου πάντοτε ἀναγράφεται ως συνεργάτου. Διατί, ἐνῷ ἐδημοσιεύθησαν μέχρι τοῦδε πολλὰ δευτέρας καὶ τρίτης ἀνάγκης ἔργα, καθιστερεῖ τὸ πάντων ἀναγκαιότατον ἐν τῇ πολιτείᾳ τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων, ρετόφρασις ἢ συγγραφὴ μιᾶς ἴστορίας τῆς φιλοσοφίας, ἐνὸς φιλοσοφικοῦ συστήματος καὶ ὄλλων ἀναγκαίων φιλοσοφικῶν συγγραφῶν, δι' ᾧ καὶ ἡ καθ' ἡμῶν Ἑλληνικὴ ἐπιστήμη θὰ ἐπτεροῦται καὶ ἡ τυφλὴ νῦν βαίνουσα πρᾶξις ἡμῶν θὰ ὠρματοῦτο.

'Η παντελὴς ἔλλειψις φιλοσοφικῶν βοηθημάτων εἰς τοὺς φοιτητὰς τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἀναγνωστῶν εἰς τοὺς ἐπιστήμονας καὶ λογίους ἀνδρας μὴ συμβιβαζόμενη πρὸς τὴν ἀπουσίαν φιλοσοφικῶν ἔργων ἐκ τῆς Μαρασλείου βιβλιοθήκης ἐγέννησε τὴν ὑπόνοιαν, διὰ τοῦτο ἐξ ἀμελείας ἀσυγγνώστου καὶ ὀκνηρίας ἀρνοῦμαι τῇ ὑπετέρῳ βιβλιοθήκῃ τὴν συνεργασίαν μου.

'Η τοιαύτη ἀδικίας κατηγορίας ἀπὸ στόματος εἰς στόμα φερομένη κινδυνεύει νὰ λάβῃ γενικὸν χαρακτήρα καὶ νὰ μοι προσάψῃ τὴν προσηγορίαν τοῦ ἀναζέιου καὶ ὀκνηροῦ τῆς φιλοσοφίας θερόποντος.

Τὴν κατηγορίαν ταύτην ν' ἀποκρούσω ἔμαθον ὅτι ὥφειλον νὰ μὴ ἀναμένω ἐντολὴν, ὅλλας γὰρ προτείνω αὐτὸς πρὸς τὴν ὑμετέρουν φιλογένειαν τὴν συνεργασίαν μου. Σφόδρα θὰ λυπηθῶ, ἐν πράγματι ἐξ ἔμῆς ὑπαιτιότητος στεροῦνται ἐπὶ τόσῃ ἔτη οἱ μὲν φοιτηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου ἡμῶν ἀναγκαιοτάτων φιλοσοφικῶν βοηθημάτων, οἱ δέ φιλοσοφικῆς τροφῆς διψῶντες λόγιοι "Ἑλληνες φιλοσοφικῶν ἀναγνωστῶν.

Ἐύτυχίαν μου θὰ λογισθῶ, ὃν λάβω παρὸς τῆς ὑμετέρης φιλογενεῖας ἐντολὴν ν' ἀναπληρώσω διὰ μέχρι τοῦδε διὰ τοῦτο ἢ ἐκεῖνου τὸν λόγον καθιστέρησεν ἐν τῇ Μαρασλείῳ βιβλιοθήκῃ, διότι ἐγὼ ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν ἀναμένων ἐντολὴν πρὸς μετάφρασιν φιλοσοφικῶν ἔργων δὲν ἔμενον ἀργός, ὅλλας παρεσκευαζόμην ἀείποτε πρὸς τοῦτο.

'Ἄλλας καὶ ἐὰν θεωρηθῇ περιττὴ ἡ ἐν τῇ Μαρασλείῳ βιβλιοθήκῃ συνεργασία μου πρὸς διάδοσιν φιλοσοφικῶν διαγνωμάτων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν γένος, βαθύτατην θὰ ὀφείλω εὐγνωμοσύνην πρὸς τὴν ὑμετέρουν φιλογένειαν, ὃν εὐκρεστηθεῖσα δηλώσῃ μοι τοῦτο καὶ παράτυγμοι ἀπολογίαν πρὸς τοὺς κατηγοροῦντάς μου ἀμέλειαν καὶ ὀκνηρίαν.

Διατελῶ μετ' ὅκρος πρὸς τὴν ὥμετέραν Ἐξοχότητα τῷ οἶκος καὶ
ὑπολήψεως.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 15 Φεβρουαρίου 1901

Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης

Καθηγητὴς τῆς Ἰστορίας τῆς Φιλοσοφίας
ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημῷ

τάξε^ς Πρὸς δὲ τὸν ἐπιψελητὴν τῆς Μαρκολείου βιβλιοθήκης ἔγραψε

'Ελλογικώτατε κύριε Λόρανδρε Γ'. Χ. Κώρσα

Εἰς Ὁδησσόν.

'Ἄπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Μαρκολείου βιβλιοθήκης ἀνέμενον ἀπὸ
ἡμέρας εἰς ἡμέραν ἐντολὴν νὸς προσενέγκω καὶ ἐγὼ τὴν συνεργασίαν
μου πρὸς διάδοσιν φιλοσοφικῶν διανοητῶν ἐν τῷ ἥμετέρῳ ἔχων,
ὅν πρωτίστην ἔχει ἀνάγκην. Ἐσχάτως δὲ αἱ πανταχοῦδεν κατακλύ-
ζουσαι με ἐρωτήσεις καὶ δὴ καὶ ἡ διαδοθεῖσα κατηγορία, δτε, καί-
τοι ἀναγράφεται τακτικῶς ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τῆς Μαρκολείου
βιβλιοθήκης τὸ ὄνομά μου ὡς συνεργάτου, ἐγὼ δμως ἐξ ὀκνηρίας καὶ
ἀμελείας ἐξηκολουθῶ ἐπὶ τοσαῦτα ἥδη ἐτη ὀρνούμενος αὐτῇ τὴν
συνεργασίαν μου, ἡνάγκασάν με νὸς παλυπραγμονήσω καὶ μάθω ἵτι
δὲν ἐπρεπε ν' ἀναμένω ἐντολήν, ἀλλ' αὐτὸς νὸς προτείνω τὴν συνερ-
γασίαν μου. Εἰ καὶ αἱ μέχρι τοῦδε πληροφορίαι μου τυγχάνουσιν ὀν-
τίθετοι πρὸς τὴν εἰδῆσιν ταῦτην, εἰ καὶ ὁ ἀσίδηπος φίλος Χατζῆ
Χιωγίδης ὡς παρ' ὑμῶν ἐπληρωφύρησέ με ἵτι «δὲν ἥλθεν ἡ σαιρᾶ μου»,
δμως ἔκρινε καὶ λόγον πρὸς ἄρσιν πάσης παρενγοήσεως καὶ πρὸς ἀπο-
λογίαν πρὸς τοὺς κατηγοροῦντάς μου ἀμέλειαν καὶ ὀκνηρίαν νὸς γράψω
πρὸς τὴν αὐτοῦ ἐξοχότητα, τὸν φιλογενέστατον κ. Γρ. Μαρκολῆν,
προτείνων νὰ εὐαρεστηθῇ νὸς μοι παράσχῃ ἡ συνεργασίαν ἐν τῇ Βι-
βλιοθήκῃ αὐτοῦ ἡ ἀπολογίαν πρὸς τοὺς κατηγοροῦς μου.

'Ἐπειδὴ δὲ μετὰ μεγάλης μου λύπης ἀνέγνων ἐν τοῖς ἐφημερί-
σιν ἵτι ὁ φιλογενέστατος ἀνὴρ ἀσθενεῖ καὶ δυνατὸν ἡ πρὸς αὐτὸν ἐπι-
στολὴ μου νὸς μὴ περιέλθῃ εἰς γνῶσιν αὐτοῦ, παρακαλῶ ὑμᾶς, φίλε
κ. Λόρανδρε, ἵπως φροντίσῃς νὸς μὴ πάθω καὶ τοῦτο. Θὰ διείλω

ΤΟΙΣ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΥΣ

κ.

δ' ὑμῖν πολλάς τὰς χάριτας δι' εἰσαγδήποτε ἀπόντων πρὸς τὴν ἐπι-
στολὴν μου.

"Ολως ὑμέτερος

Μαργαρίτης Εὐαγγελίδης.

τῇ 10 Μαρτίου 1901

Διεύθυνσις

Μαρασλέου Βιβλιοθήκης

'Εν Οδησσῷ

'Ελλογιμώτατε Κύριε Μ. Εὐαγγελίδη

Καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ ἐπιστολὴν ὑμῶν ἐκομισάμην ἔγκειρος; καὶ
τὴν πρὸς τὸν χύριον Μαρασλῆν ἐν καιρῷ ὑπέβαλον αὐτῷ. Ἀποκίνη-
μαι δὲ νῦν εἰς ἀμφοτέρας.

Μεγάλως ἡπόρησα καὶ ὅτι εὑρέθησαν ἀπερίσκεπτοί τινες, οἵτινες
κατηγόρησαν ὑμῶν ἀμέλειαν καὶ ὀχυρίαν, διότι δηθεν ἤρνήσθη τὸν
συνεργασίαν ὑμῶν ὑπὲρ τῆς βιβλιοθήκης καὶ ἔτι μᾶλλον, ἥτις ὑμεῖς
ἡξιώσατε αὐτοὺς προσοχῆς καὶ ἐκρίνατε ὅτι ἔχετε ἀνάγκην ἀπολι-
γίας πρὸς αὐτούς. Εἶχετε ἐν τούτοις πρόχειρον φίμωτρον καὶ ἀπολι-
γίαν πρῶτον μέν, ὅτι τό γε νῦν φιλολογικὰ ἐκδίδονται ἔργα καὶ ὅτι
δὲν ἦλθεν ἔτι ἡ σειρὰ τῶν φιλοσοφικῶν Α). Ἐπειτα δέ, ὅτι ἐκ τῶν
ἐπὶ τῆς προμετωπίδος τῆς βιβλιοθήκης ἀναγγραφομένων ὄνομάτων τῶν
συνεργατῶν καταφαίνεται ὅτι πολλοὶ αὐτῶν δὲν προσεκλήσθησαν
γὰς παράσχωσι τὴν συνεργίαν αὐτῶν Β). Δὲν νομίζετε βεβαίως ἥτι
πρὸς στολισμὸν ἀναγγράφουται τὰ ὄνόματα ταῦτα Γ). Ἄν δὲ καὶ εἰς
ἔκεινους συγένη, διὰ συμβούλειαν καὶ εἰς ὑμᾶς, ὁ λόγιος ἀπλιώστεκτος
εἶναι αὐτὸς ἔκεινος, διὸ καὶ διὰ τοῦ ἀσιδίμου Χατζῆ Σιωγίδου ἀνεκπλι-
νωσα, διότι δῆλος δὴ δὲν ἦλθεν ἔτι ἡ σειρὰ αὐτῶν καὶ ὑμῶν. Φιλοσο-
φικὰ ἔργα θὰ ἐκδώσωμεν βεβαίως, ἀλλὰ μετὰ τρία τούλαχιστον
ἔτη, διότι δῆλος δὴ συμπληρώσωμεν τὸν κύκλον τῶν φιλολογικῶν,
καὶ τότε βεβαίως θὰ ἐπικαλεσθῶμεν ὑμεῖς τὴν σύμπραξιν ὑμῶν. Ἄν
ὅμως ἀπὸ τοῦδε ἐπιθυμήσῃς νὰ ἐπιληφθῆται τῆς μεταφράσεως ἕνγει-
τινὸς φιλοσοφικοῦ, τύχη ἀγαθή. Ἐχομεν ἀνάγκην πρὸ πάντων
Ιστορίας τινὸς τῆς φιλοσοφίας. Προτείνατε ὑμῖν τὴν κατελλή-
λοτέραν πρὸς μετάφρασιν καὶ εὑμενῶς καὶ προθύμως θὰ ἀποδεγμάτε
τὴν πρότασιν.

Ταῦτα πρὸς ἡσυχίαν ὑμῶν καὶ διὰ οἵγετε ἀναγκαῖον καὶ πρὸς ἀπολογίαν.

Ἄπειδεχόμενος δὲ τὴν ἀπόκρισιν ὑμῶν διατελῶ προθυμότατος.

‘Ο ὑμέτερος

Α. Γ. Χ. Κώνστας.

Ἐπιτρεψάτω μου δέ κ. Λύσανδρος τὰς ἐπομένας διασαφήσεις.

Α'. Πᾶς, φίλε, ἐδυνάμην νὰ προβάλω τὴν προτεινομένην ἀπολογίαν πρὸς γνωσκοντας δὲ φιλοσοφικὸν ἔργον ἦτο ἥδη ἐκδεδομένον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ Μαρκατλῆ: Οὐδὲν πρὸς αὐτούς, διὰ ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε τὴν ἐκδεδομένην «Ιστορίαν τῆς ἡθικῆς τῶν λοχαίων Ἑλλήνων» ὡς φιλολογικὸν ἔργον μᾶλλον ἢ φιλοσοφικόν, αὐτοὶ θεωροῦσιν αὐτὴν τόσον φιλοσοφικὸν ἔσον καὶ τὴν Ιστορίαν τῆς φιλοσοφίας (ἴδε κατωτέρῳ τὴν «ἀδευτέρων ἀποδοτῶν» σελ. κζ' κ. ἐφ.).

Β'. Τοῦτο ἀκριβῶς, ἔτι οἱ μὲν ἀναγραφόμενοι ὡς συνεργάται τῆς βιβλιοθήκης δὲν προσεκλιθῆσαν, προσελήφθη δ' ὅμως δεκατέσλη ἀλλων μὴ ἀναγεγραμμένων, ἐνίσχυσεν ἔτι μᾶλλον τὰς ὑπονοίας πολλῶν, ὅτι οἱ ἀναγραφόμενοι μὲν ἐκάστοτε ὡς συνεργάται, οὐδὲν δὲ μέχρι τοῦτο δημοσιεύσαντες ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ἀρνοῦνται συνεργασίαν δι' ὅπνον ἢ δι' ἀλλον λόγον.

Γ'. 'Λφ' οὖ χρόνον μὲν δημοσιεύσεως φιλοσοφικῶν συγγραμμάτων ἐν τῇ Μαρκατλείῳ βιβλιοθήκῃ ὥρισατε μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ κύκλου τῶν φιλολογικῶν, καὶ οὐδὲ τρόπον εὑρύνατε τὸν κύκλου τῶν φιλολογικῶν δὲν ὑπάρχει πιθανότης διὰ θερμοπληρωθῆσαν τοῦτος ταχέως, ἐπειδὴ ἔτι κατὰ τὴν ἡμετέρων τοῦλαμψιον γενεδιὶ δὲν θὰ κλίσῃ ἢ σειρὰ τῶν φιλοσοφικῶν. Οὐδενὸς δρα τῶν ἀναγραφέντων ὡς συνεργάτῶν τοῦ φιλοσοφικοῦ μέρους τῆς βιβλιοθήκης θὰ λάβητε ἀνάγκην. Η βιβλιοθήκη μέχρι τοῦτο ἀπηλλάγῃ τῆς φιλοσοφικῆς συνεργασίας τῶν ἀνεμίμων Δ. Θερετιανοῦ καὶ Θεαγένους Λιβαδί. ἐπειδὴ δὲ καὶ οἱ ὑπολειπόμενοι ἐκ τῶν ἀναγραφούμενων δὲν θὰ ζήσωσι τοῦ κύριον τὸ ἔτη, ἐπειδὴ διὰ τὸ ὄντως αὐτῶν σύντονον εἰκῇ καὶ μάτιην ἀνεγράφησαν. Οὐδεὶς δὲ ἐξ ὑμῶν, φίλε κ. Λύσανδρε, οὗτος ἔστιν ἀλιζῶν, ὃστε νὰ ὑπολαμβάνῃ διὰ τὸ ὄντως αὐτοῦ ἐτέθη ἐν τῷ ἔξωφύλλῳ τῆς βιβλιοθήκης «πρὸς σπολισμόν» αὐτῆς, οὐδὲ ἐπιδοκιμάζω τὴν ἀπέφανσίν τινων, διὰ οὐχὶ πρὸς σπολισμόν, ἀλλὰ πρὸς